

Свуда слављен и хваљен, није утекао прометејском усуду. Није ни антички јунак који је украо ватру боговима са Олимпа. А којим се то земаљским силницима замерио „лички Прометеј“ да остане без научног одличја за којим сви жуде?

Чувени „Њујорк тајмс“ похитао је да пре свих, шестог новембра 1915, на својој насловној страници извести да су Никола Тесла и Томас Алва Едисон, двојица најљућих супарника у вишегодишњем „рату струја“, овенчани Нобеловом наградом за физику. Испоставиће се, нажалост, да је извор вести, дописник лондонског „Дејли телеграфа“ из Копенхагена, увелико забрљао, а наш славни претеча пожurio да заводљиву новост проследи банкару Џону Пирпонту Моргану млађем, који га је новчано помагао у неким подухватима. И, као у стиху Бранка Радичевића, „Чун се љуљну, он се трже, оде санак пусти!“

Да ли је више од ма ког другог научника у историји закинут онај који је својим генијалним замислима и огледима, можда, највише задужио човечанство? Хоће ли се ико подухватити огромног задатка да исправи једну од највећих неправди почињених у науци и учињених у име науке? Зар је могуће да у Србији нико није знао за толику неправду нанесену човеку који јој и дан-данас свуда проноси славу?

Нестале фасцикле

Сетићете се, свакако, да је и у овдашњим гласилима неколико пута распредано да ли је био предложен једном или ниједном. Врсни зналац и познавалац др Марк Сајфер, у својој књизи „Чаробњак: живот и време Николе Тесле – биографија једног генија“, утемељеној на докторској дисертацији на исту тему, запитао се зашто такав величанствени мислилац „никада није добио Нобелову награду, и поред тога што је био номинован“. Проучивши подробно заоставштину која се чува у Музеју Николе Тесле у Београду, у Институту Смитсоњијан у Вашингтону и на Универзитету Колумбија у Њујорку, написао је да се ни Никола Тесла, ни Томас Алва Едисон никада нису окитили нобеловским венцем.

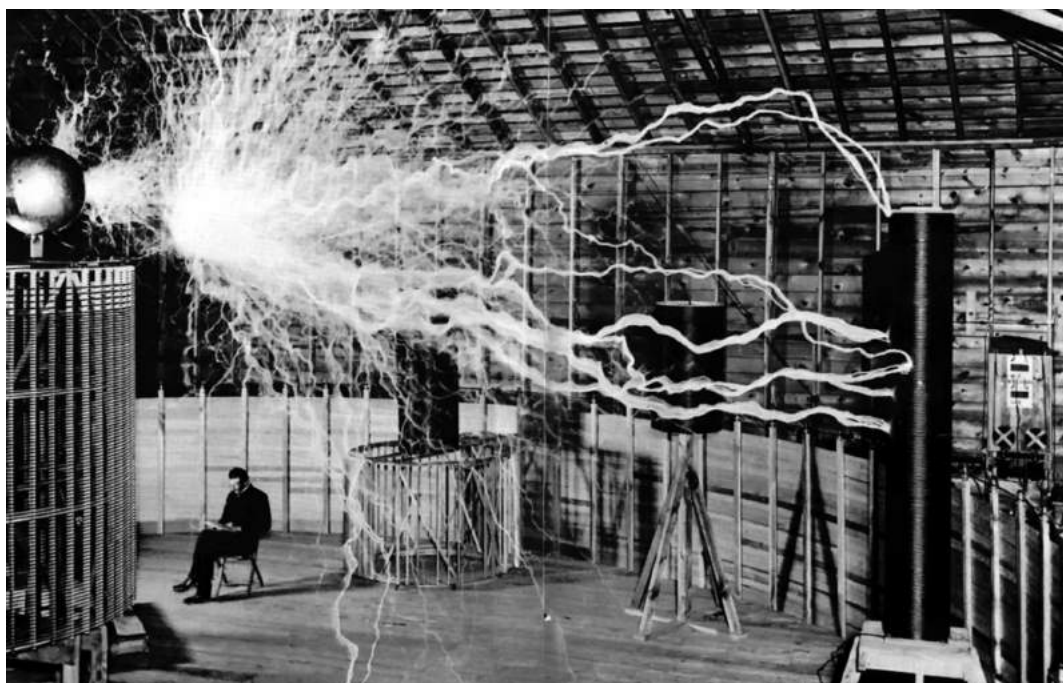
И сам зачуђен што двојица ненадмашних проналазача нису постали славодобитници најугледнијег научног одличја, дотични Американац закључује: „Може се рећи да је невероватно (1) да га ниједан од њих

Тесла остао без десет Нобелових награда

Није се само врсни познавалац др Марк Сајфер, у књизи „Чаробњак: живот и време Николе Тесле – биографија једног генија“, утемељеној на докторској дисертацији на исту тему, једини запитао зашто такав мислилац „никада није добио Нобелову награду, упркос томе што је био номинован“

Лебдећи Тесла, споменик у бронзи, дело академског вајара Драгана Реденовића

Научник у својој лабораторији

двојице никада није добио и (2) да нико из тог доба није открио који се разлог крио иза тог чудног историјског хира.”

Победницима су 1915. проглашени отац и син, Виљем Хен-

ри Браг и Лоренс Хенри Браг. Ни у архиви Краљевске академије (Шведске) нема податка да је Никола Тесла био међу будућим славодобитницима, међутим, два гласа (бројеви 33 и 34)

недостају у фасцилама. Шта се у тим корицама налазило?

Заљубљеник у дело и живот „оца електрицитета” Марк Сајфер открио је да је Николу Теслу тек 1937. номиновао професор

Феликс Еренхафт из Беча, који је претходно кандидовао и Алберта Ајнштајна, позвавши се на статут Нобелове фондације да се могу наградити старија дела, ако је њихов значај сагледан у новије време: под тим је подразумевао откриће високофреквентних струја и обртног магнетног поља. Нобелов комитет одбацио је препоруку уз образложење да су ти проналасци, иако генијални и претходница електротехнике, остварени четири деценије раније.

Данас није редак случај да се достигнућа која су издржала пробу времена задоцнело награде.

Као гром из ведрa неба одјекнуло је крајем 2007. веома утемељено трагање познатог физичара и члана Хрватске академије знаности и умјетности (ХАЗУ) Владимира Пара да је Никола Тесла нобеловски лавор требало да понесе најмање десет пута. На основу којих је чињеница то утврдио? Сасвим једноставно: на темељу научних продора којима су увиди и замисли ненадмашног српског истраживача и изумите-

ВАШ ЛЕКАР

ФИЗИКАЛНА МЕДИЦИНА

REHA MEDICA

Specijalistička ordinacija za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju Prof. dr Vladislava Vesović - Potić Resavska 2, Vračar tel.+fax: 3230-522, 064/1420-888 www.rehamedica.rs

11406888-1

PHYSICAL

Specijalistička ordinacija za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju Prof. dr Olga S. Popović-Mladenović Cetinjska 14 011/3243-890, 063/7412-684 www.physical.rs

11406832-1

УЛТРАЗВУК

ULTRAZVUK DR TRKULJIĆ

Bul. A. Čarnojevića 73, Novi Beograd, Blok 24 011/301-64-94, 063/842-66-51 www.dr-trkuljic.com

11406834-1

ДЕРМАТОЛОГИЈА

EPIDERM

Dr Jegda Novković Svetozara Markovića 52, Beograd 011/ 362-0848 www.epiderm.rs

11406884-1

DERMALUX

Primarijus dr mr. sci. Jadranka Krstić Nušićeva 3, Beograd 011/322-5459; 064/135-6750 www.dermatolog-dermalux.com

11406838-1

НЕФРОЛОГИЈА

MIRKOVIĆ

spec. Ordinacija Španskih boraca 32a/2 064/116-0169, 011/313-3543

11406886-1

ХИРУРШКА ПОЛИКЛИНИКА

DR DRAŠKOVIĆ

Vene, hemoroidi, plastična hirurgija, laboratorija Internacionalnih brigada 25a 011/344-85-47, 011/344-85-41 www.poliklinikadraskovic.com

11406836-1

ПЛАСТИЧНА ХИРУРГИЈА

PROFESOR HADŽIĆ

Plastična, estetska i rekonstruktivna hirurgija Beograd, Svetozara Zorića 35a 011/746-8494, 063/239-701 www.hadzic.co.rs

11407008-1

КАРДИОЛОГИЈА

SRCE PROF. DR MIJAT PRKOVIĆ

internista-kardiolog Stanoja Glavaša 13/III-15 011/3226-798, 064/117-4446

11406912-1

ЛАБОРАТОРИЈЕ

BELLADONNA

Kosovska 16, Zemun 011/2615-515, 316-4657 www.belladonna.co.rs

11406831-1

AQUALAB Plus laboratorije

NON – STOP 00-24h. Knežinje Zorke 30, Beograd SLAVIJA 011/244 15 51, 063/214 035 www.aqualab.rs

11405551-1

DR RADOSAVLJEVIĆ

Patohistološka laboratorija Sve vrste histopatoloških i citoloških analiza Hercegovačka 20 b, Zemun 011/ 3755-135, 063/ 339-366 [e-mail: patolrad@gmail.com](mailto:patolrad@gmail.com)

11406830-1

ОПШТА БОЛНИЦА

EUROMEDIK

Svi specijalistički pregledi i kompletna dijagnostika Višegradska 20 011/3650-700, 2660-111 www.euromedik.rs

11405426-1

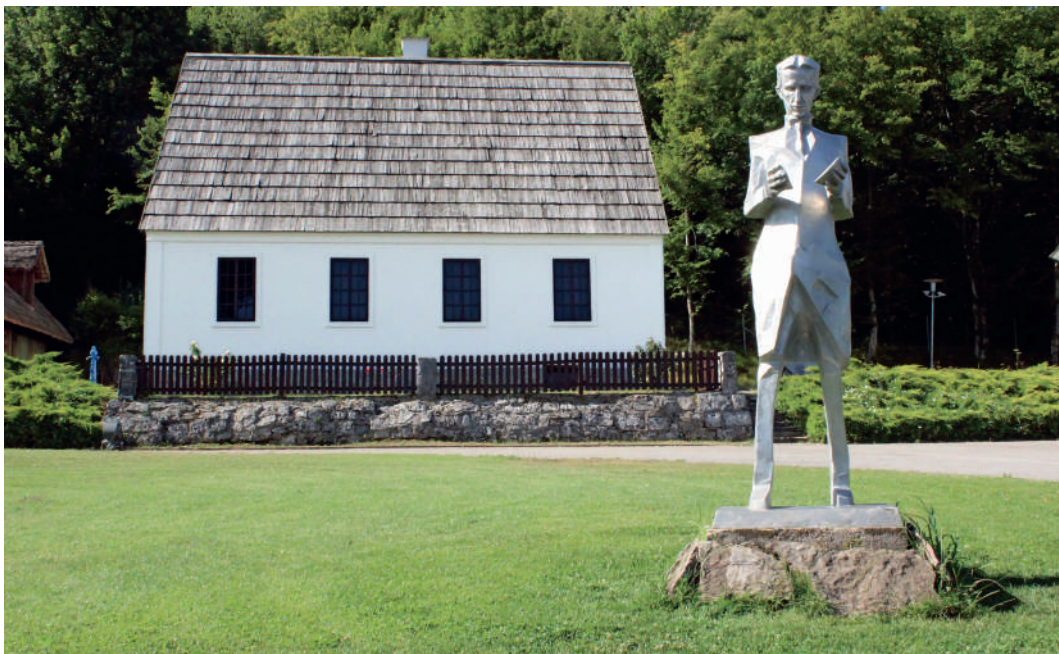
Поново у Београду

Међународни центар за проучавање наслеђа Николе Тесле, основан лане у Београду, организовао је 10. јула у хотелу „Москва” јединствено обележавање 158 година од рођења највећег српског научника и једног од најславнијих у свету. На трочасовној научно-стручно-уметничкој светковини, праћеној изложбом ексклузивних проналазака насталих на замислима српског великана, први пут је у Србији приказан филм руског истраживача и теслолога Виталија Правдивцева „Тесла, господар света”. Непознате и мало познате појединости из живота и рада Николе Тесле предочили су угледни научници, стручњаци, изумитељи и публицисти из Русије и Србије.

Несвакидашње окупљање је названо „Тесла поново у Београду”, у знак сећања на његов једини боравак у српској престоници, 2. јуна 1892. Посетиоци су имали ретку прилику да виде умањени торањ Ворденклиф, који је волшебно изгорео, саставни део будуће Светске радио-станице, бежични пренос електричне струје и телефонских разговора, два примерка трансформатора, појачавајући предајник, генератор скаларних таласа и ауто и брод на даљинско управљање. Последња два изложена предмета поклон су руског академика Дмитрија Стребова. Била је ту и два метра висока торта у облику торња Ворденклиф, коју су сви у сласт појели.

У зрелим годинама, слика Саве Стојкова у Матици српској

4 Родна кућа и споменик у Смиљану

ља претходили, а заслужили су Нобелову награду. Ко не верује, нека пажљиво прочита уметак „Задивљујућа открића”.

А где су преостала два, питаћете се када прочитате текст у оквиру, јер су акцелератор честица и линеарни акцелератор сврстани под једно откриће и награђени, а за радар још нико није? Претпоставља се да се, вероватно, мисли на претечу транзистора (или логички склоп „and”), за који су међу нобеловске бесмртнике 1956. уврштени тројица Американаца – Вилијам Шокли, Џон Бардин и Волтер Братејн (руку на срце, најпре за проучавање полупроводника, а потом за транзисторски учинак), и на јонизовану плазму, за коју је 1932. за хемију окруњен Ирвинг Лангмјуер.

А шта бисте рекли за преостале проналаске, као што су вакуумска цев, флуоресцентна

светилка, сателити у геостационарnoj орбити, теледириговано управљање (крстареће ракете), криогена течност, честично оружје, летелица с вертикалним узлетањем, светска комуникациона мрежа (интернет) и тако редом?

Претекао Ренгена

Два су неразјашњена питања у вези с доприносом Николе Тесле физици: откриће рендгенских зрака и откриће електрона. Није ли баш он претекао и Вилхелма Конрада Ренгена и Џозефа Џона Томсона? Српски научник је још 1894. уочио да се затворене фотографске плоче, смештене покрај катодне цеви, оштећују, и сместа посумњао да је то последица некаквог зрачења, што је на неколико места потврђено. Када је требало да своја сазнања уобличи, почетком 1895. запалила му се лабораторија и изгорела до темеља.

Чекајући да поново почне с опитима, разочарао се дознавши да је крајем те године Вилхелм Рендген објавио своје откриће истих непознатих зрака. Никола Тесла је брже-боље похитао да своја сазнања обелодани у часопису „Илектрикал ривју“, а потом у још неколико чланака који их подробно описују. Судбина се опет умешала: Нобелова награда за физику отишла је у друге руке. Можда је Вилхелм Рендген знао за огледе „личког Прометеја“, но то никада нећемо сазнати.

Откриће електрона 1896. које се приписује Џозефу Џону Томсону још више голица знатижељу. Пет година раније Никола Тесла је, како наводи академик Владимир Пар, у часопису „Илектрикал инџинир“ обзнанио резултате својих експеримената с електричним пражњењем у вакуумској

Теслин бежични торањ

Судско признање

Занимљиво је да је Гуљелмо Маркони награђен 1909. године за проналазак радија. Упркос чињеници да је надлежни амерички суд 1943. патентна права доделио нашем славном великану, Нобелова фондација никада није преиспитала своју првобитну одлуку.

цеви, које је протумачио као деловање електрично набијених честича. На чланак је стигла оштра осуда поменутог будућег нобеловца, на шта му је наш научник сместа узвратио речима: „Опажена појава је последица кретања малих електричних набијених честича које се великом брзином сударају с молекулама раз-

ређеног гаса.” У поновљеним огледима Џозеф Џон Томсон је, управо, доказао да постоје наелектрисане честиче какве је Никола Тесла описао, назвао их је електронима и окитио се нобеловским одличјем.

Никола Тесла је и другим својим изумима претходио великим проналазцима који су оверени најблиставијим научним при-

знањем. Тако је 1903. осмислио радар, који је направљен тек 1937, а исте године је обелоданио замисао за електронски микроскоп, на чије се појављивање чекало 28 лета. Идеју за акцелератор (убрзавач) снопова наелектрисаних честича изложио је 1891, а први линеарни направљен је 1932. Надалеко оглашеним космичким зрацима из 1897, свакојако представљеним у јавности, предсказао је потоње експериментално откриће из 1912.

А у следећа два подухвата толико је искорачио испред свог времена, да је то напросто задивљујуће: 1899. је наговестио индуквану радиоактивност, која је изведена 35 година касније, а 1893. је најавио справу налик ласеру, на чије се отелотворење чекало до 1960. И неупућенима је јасно да је, говорећи да слике које нам се привиђају изазива рефлексно деловање мозга на мрежњачу – што је најуопштенија представа телевизије – обелоданио кудикамо пре осталих. Био је убеђен да је такво технолошко чудо, које је назвао телевизија, остварљиво.

Године 1893. направио је рубински уређај који је електричном струјом побуђивао и испуштао светлосни зрак такан попут оловке. Направа је по устројству личила на потоњи рубински ласер, отуда је сасвим разумљиво претпоставити да је Никола Тесла добио, у ствари, ласерски сноп светлости. А можда су „зраци смрти“, којима се хвалио пред радозналим новинарима, били ласерски зраци?

Можемо ли се надати да ће се неки непристрасни научници у 21. веку латити великог задатка да преиспитају бар поједине учињене му неправде и означе правог творца и изумитеља ових незаобилазних открића?

Станко Стојиљковић

ЗАДИВЉУЈУЋА ОТКРИЋА

Откриће	Тесла (1891)	Други (1897)	Нобел (1906)
Електрон	Тесла (1891)	Томсон (1897)	Нобел (1906)
Радио-веза	Тесла (1898)	Маркони (1901)	Нобел (1909)
Рендгенски зраци	Тесла (1894)	Рентген (1895)	Нобел (1901)
Радар	Тесла (1903)	Више аутора (1937)	
Електронски микроскоп	Тесла (1891)	Руска (1931)	Нобел (1986)
Акцелератор Честица, Линеарни акцелератор	Тесла (1891)	Кокрофт, Волтон (1932)	Нобел (1951)
Космички зраци	Тесла (1897)	Хес (1912)	Нобел (1936)
Индукванa радиоактивност	Тесла (1899)	П. и И.Ж.Кири (1934)	Нобел (1935)
Ласер	Тесла (1893)	Таунес, Прохоров, Басов (1952), Мајман (1960)	Нобел (1964)